Maria Vaalavuo

15.1.2019

Tulevaisuusvaliokunta

Tulevaisuusvaliokunnan kuulemistilaisuus 16.1.2019

Lausuntopyyntönne VNS 5/2018

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko 2. osa Ratkaisuja työn murroksessa

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja tulla kuulluksi valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 2. osasta, jossa käsitellään työn murrosta. Selonteko tuo hyvin esiin työelämän ja työn muutoksia ja niitä kysymyksiä, joihin tulee yhteiskunnassamme etsiä ratkaisuja kestävää kehitystä edistäen. THL pitää työelämän muutoksen hallintaa erittäin tärkeänä osana kestävän kehityksen ratkaisuja sekä eriarvoisuuden vähentämistä ja sosiaalisen koheesion parantamista yhteiskunnassa.

Kansakuntien hyvinvointia on perinteisesti mitattu bruttokansantuotteen kehityksellä, vaikka tämä mittaamistapa on kyseenalaistettu useasti niin OECD:n kuin EU-komissionkin raporteissa. THL katsoo, että **talouskasvua ei voida pitää yhteiskunnallisten ponnisteluiden ainoana päämääränä**. Kestävän yhteiskuntapolitiikan päämääräksi tulisi asettaa ihmisten hyvinvointi ja terveys sekä puutteen, syrjäytymisen ja sairauden vähentäminen ja ehkäisy. Stiglitz, Sen ja Fitoussi –raportin mukaisesti myös hyvinvoinnin jakautuminen tulisi pitää kehityksen ensisijaisena mittarina. Tästä näkökulmasta THL pitää tärkeänä, että keskustelussa työn tulevaisuudesta eritellään työn erilaiset arvot: esimerkiksi työn tuottama hyöty yhteiskunnallisesti, työstä saatava rahallinen korvaus sekä työn antama mahdollisuus kehittyä ja toteuttaa itseään.

THL ennakoi, että **työn murroksessa sosiaali- ja terveyspolitiikan rooli sosiaalisena investointina kasvaa**. Hyvinvointivaltion tulee jatkossa investoida väestön inhimilliseen pääomaan kehittämällä kustannusvaikuttavia ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä ja kehittämällä edellytyksiä hyvään ja terveeseen elämään kaikissa väestöryhmissä. Investointeja hyvinvointiin voidaan pitää sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävän kehityksen edellytyksenä eikä kuluerinä. Riittävä sosiaaliturva voi tulevaisuuden epävarmoilla työmarkkinoilla olla myös se menestyksen takaava turvaverkko, joka mahdollistaa riskien ottamisen, uuden luomisen ja ennakkoluulottoman yrittäjyyden.

THL katsoo, että väestön ikääntyessä yhteiskunnallamme ei ole varaa antaa osan syrjäytyä tai sairauden olla este osittaiselle osallistumiselle työhön. Tästä syystä hyvinvointitalouden periaatteiden huomioiminen työn murrosta koskevassa päätöksenteossa on tärkeää; tällöin tarkastellaan terveys- ja hyvinvointivaikutuksia ja talouden hedelmien jakautumista yhteiskunnassa.

THL pitää tärkeänä, että **työn murroksen vaikutuksia tarkastellaan eri väestöryhmissä**. Etenkin jo nyt heikommassa asemassa olevista tulee huolehtia. He tarvitsevat enemmän apua taitojensa kehittämiseen ja tukea työelämässä, joka korostaa itsenäisyyttä ja vastuuta omasta työnteosta. THL katsoo, että **lainsäädäntöä tulee kehittää niin, että tulevaisuuden työmarkkinat ovat inklusiiviset ja tarjoavat mahdollisuuksia kaikille**. Toisaalta tulee huolehtia siitä, että kokonaan työmarkkinoiden ulkopuolelle jääville taataan riittävä sosiaaliturva.

Osatyökykyisten edellytykset osallistua työmarkkinoille tulee huomioida sosiaaliturvaa uudistettaessa niin, että jatkossa on entistä paremmin **mahdollista yhdistää työnteko ja sosiaaliturva**. THL katsoo, että selonteossa ei ole riittävästi otettu esille työnantajien roolia työn tulevaisuutta pohdittaessa. Työnantajilla on kuitenkin merkittävä rooli siinä, miten esimerkiksi juuri osatyökykyiset pystyvät osallistumaan palkkatyöhön. Osatyökykyisten ja eläkeikää lähenevien **töissä pysymisen kannalta on tarkasteltava myös muita tekijöitä kuin taloudellisia kannustimia** ja tutkittava tekijöitä, jotka vaikuttavat työhyvinvointiin ja tyytyväisyyteen töissä. Työkykyongelmat on tulevaisuudessa tunnistettava entistä nopeammin yhteistyössä sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalveluiden sekä työnantajien kesken ja huolehdittava tarpeellisesta tuesta, hoidosta ja kuntoutuksesta.

THL pitää hyvänä sitä, että selonteko tuo esille työn moninaisuuden. Työ ei nyt eikä tulevaisuudessa tarkoita ainoastaan palkkatyötä tai yrittäjyyttä, vaan työ pitää sisällään vapaaehtoistyön sekä vapaa-ajalla yhteisöissä ja perheissä tehtävän työn. Tämä työ on välttämätöntä yhteiskunnan toimivuuden kannalta. Myös **sosiaaliturvan uudistuksessa kaiken työn arvostaminen olisi tuotava esille**. THL pitää mahdollisena, että nostettaessa muunkin kuin palkkatyön arvoa ja merkitystä yhteiskunnassa, työmarkkinoiden ulkopuolella olevien kokemus omasta ihmisarvosta ja panoksesta yhteiskunnan toimintaan parantuu. **Osallisuus yhteiskunnassa käsittää myös muun työn kuin palkkatyön**. Siten THL katsoo hyväksi selonteon ajatuksen siitä, että aktiivisuuden vaatimus sosiaaliturvassa täyttyisi myös muunlaisella toimeliaisuudella kuin palkkatyöllä.

Suomalaisessa hyvinvointivaltiossa täystyöllisyyden tavoite on ollut tärkeä, mutta työn tulevaisuudesta puhuttaessa, uhkana on työn väheneminen. Kansainvälisesti on puhuttu talouskasvusta, joka ei lisää työllisyyttä, eli englanniksi 'jobless growth'. THL pitää suotavana, että **keskusteltaisiin mahdollisuuksista työajan lyhentämiseen ja siitä, mitä se voisi yhteiskunnassa tarkoittaa**. Työajan lyhentäminen voisi olla tavoiteltavaa ihmisten hyvinvoinnin, perheen ja työn yhteensovittamisen ja eriarvoisuuden vähentämisen kannalta ja palvella samanaikaisesti niin ekologista kuin sosiaalistakin kestävyyttä. Myös syntyvyyden nostamiseksi perheen ja työn yhteensovittaminen on tärkeä näkökulma työelämän kehittämisessä.

Selonteossa todetaan, että tulevaisuuden työ edellyttää muutoksia lainsäädännössä ja sosiaaliturvassa. Selonteko ei kuitenkaan ota riittävästi huomioon eurooppalaista kontekstia, jossa toimimme. EU-tasolla säädetään epätyypillisistä työsuhteista jo nyt, ja uusia direktiivialoitteita keikka- ja alustatyöhön on myös kehitteillä. THL katsoo, että **Suomen tulisi proaktiivisesti osallistua keskusteluun työn murroksesta ja sen vaatimista ratkaisuista EU-tasolla** sekä globaalisti. Epätyypillisten työsuhteiden

osalta on seurattava etenkin sitä, ettei heikoimmassa asemassa olevia käytetä hyväksi, vaan heillä on muiden kanssa yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautua ja edetä työurallaan. Tässä suhteessa etenkin maahanmuuttajien työurien kehittymistä tulee seurata.

Pääjohtaja Markku Tervahauta

Johtaja Markku Pekurinen